

חציית הירדן ומלחמות יריחו והעי כמבוא לכיבוש הארץ

היבטים ריאליים וספרותיים ביהושע א'ח'

ידועה החלוקה של ספר יהושע לשניים: חלקו הראשון של הספר (פרקים א'-ב') עוסק בכיבוש הארץ, ואילו חלקו השני (פרקים ג'-כ"ב), עוסק בהתנחלות השבטים בארץ.¹ חלוקה זו יוצרת סימטרייה בין שני חלקי הספר, המתארים את שתי המשימות שעמדו בפני יהושע: כיבוש וחלוקה. מעניין, כי לפי מסורת חז"ל, הסימטרייה בין הכיבוש לחלוקה באה לידי ביטוי גם בפן ההיסטורי: גם הכיבוש וגם החלוקה נמשכו כל אחד שבע שנים.²

במאמר זה ברצוני להתייחס רק לפרקים העוסקים בכיבוש הארץ, תוך ניסיון להראות כי מצויה בהם חלוקה פנימית נוספת על זו שצוינה לעיל. להלן אוכיח שיש לעשות הבחנה ברורה בין המלחמה ביריחו והעי (פרקים ו'-ח') ובין המלחמות במלכי הדרום ובמלכי הצפון (פרקים י'-יא), השונות בהיקפן, במגמתן ובדרך תיאורן. להלן נטען כי התיאור של מלחמות העי ויריחו איננו חלק מתיאור כיבוש הארץ, אלא רק מבוא והכנה לקראתו. ההוכחות לטענה זו רבות, חלקן בתחום הריאלי-היסטורי וחלקן בתחום הרוחני-נבואי, אולם, כמדומני שעיקר ההוכחה הוא במסגרות הספרותיות של הסיפורים האלה.

א. חציית הירדן, כיבוש יריחו והעי - יחידה ספרותית אחת

- * מאמר זה מסתמך בחלקו על דברים ששמעתי בעל פה ממורי ורבותיי בישיבת הר עציון. עיקר החידוש במאמרי הוא בראיית המבנה הספרותי המיוחד של פרקים ג'-ד' העוסקים בחציית הירדן, ובשילובו במערך הסיפורים של כיבוש הארץ.
1. כולל מניין ערי הלויים, וסיפור שניים וחצי השבטים, המסיימים את פרשת ההתנחלות.
  2. מניין שבע שנות הכיבוש עולה מפשט המקראות, מחשבון השנים בסיפור כלב בן יפונה (יהושע י"ד), אולם משך זמן ההתנחלות - שבע שנים, ידוע לנו רק מדברי חז"ל. זוהי מסורת חז"ל שאולי הבסיס שלה הוא הסימטרייה הספרותית בין שני החלקים. מעניין לציין כי בסדר עולם רבה פרק יב (מהד' רטנר, תשמ"ח, עמ' 50) נאמר: "יהושע פרנס את ישראל עשרים ושמונה שנה", והן ארבע עשרה שנות כיבוש וחלוקה, וארבע עשרה שנים נוספות שבהן הנהיגם בארץ. אם כן הסימטרייה נשמרת גם בין הכיבוש והחלוקה ובין השנים שבהן פרנס את ישראל.

שלושת האירועים הללו שאנו מבקשים לראותם כיחידה ספרותית אחת, מסופרים במערכה סיפורית אחת, כך שאירוע אחד משתלב בתוך רעהו. פרק ב' עוסק בשליחת מרגלים ליריחו,³ ותוך כדי הסיפור נכנס סיפור חציית הירדן (פרקים ג'-ד') שאליו מתכוננים עוד לפני שליחת המרגלים: "עָבְרוּ בְּקֶרֶב הַמַּחֲנֶה וַצִּוּוּ אֶת הָעָם לֵאמֹר הֲכִינוּ לָכֶם צִידָה כִּי בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַתֶּם עֹבְרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לָבוֹא לְרִשְׁתָּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ" (א', יא). לאחר חציית הירדן, מפסיקה פרשת המילה והפסח את סדרת הסיפורים של הכניסה לארץ והמלחמה עליה (פרק ה').⁴ לאחר מכן עובר המקרא לספר את סיפור כיבוש יריחו, הממשיך את סיפור המרגלים בפרק ב'. תוצאות מלחמת יריחו באות לידי ביטוי במלחמה הבאה - מלחמת העי. עכן לוקח מהשלל במלחמת יריחו, וישראל נענשים על כך במלחמת העי. לא מן הנמנע שמחדל ההתארגנות למלחמה הוא פרי באושים של שאננות היתר של עם ישראל כתוצאה מהניצחון המזהיר ביריחו. רק לאחר תיקון מעשה עכן, ותיקון הכישלון הרוחני של עם ישראל בעקבות מלחמת יריחו, ניצחו ישראל במלחמת העי השנייה. מערכת זו של סיפורים המשתלבים אחד בתוך רעהו מסתיימת במעמד הברכה והקללה.

יחידה זו כוללת אפוא שלושה סיפורים גדולים - חציית הירדן, מלחמת יריחו ומלחמת העי (על שתי מערכותיה). מערכת משולשת זו מזכירה מערכת משולשת אחרת - קריעת ים סוף ומלחמת סיחון ועוג.⁵ אמנם רב המרחק בין קריעת ים סוף ובין מלחמת סיחון ועוג, גם מבחינה היסטורית, גם מבחינה גאוגרפית וגם מבחינה טקסטואלית, אולם מכל מקום נראה שיש מקום לראות אירועים אלו כקשורים זה בזה, ולהקבילם לשלושת האירועים הפותחים את ספר יהושע.

את הקשר בין חציית הירדן ובין קריעת ים סוף לא קשה להוכיח. מן הכתובים ברור שהנס נועד להיות מעין מהדורה שנייה לנס הגדול שנעשה על ידי משה, ונועד, בין השאר, לתת ליהושע את המעמד שזכה לו מורו משה: "הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גְּדַלְדֹךְ בְּעֵינַי כֹּל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעוּן כִּי כַּאֲשֶׁר הָיִיתִי עִם מֹשֶׁה אֶהְיֶה עִמָּךְ" (ג', ז). וכן: "אֲשֶׁר

3. מתקבל על הדעת פירושו של י' קיל (י' קיל, ספר יהושע, בתוך סדרת תנ"ך עם פירוש דעת מקרא, ירושלים תש"ל) שבפסוק "לְכוּ רְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְאֶת יְרִיחוֹ" (ב', א) - 'את הארץ' מתייחס רק ליריחו. כך נראה הן מהעובדה שהמרגלים חוזרים לאחר ביקורם הקצר ביריחו, והן מהעובדה שגם לפני המערכה על העי נשלחים מרגלים לראות את העיר והניסוח במקרא הוא "עָלוּ וַיִּרְגְּלוּ אֶת הָאָרֶץ וַיַּעֲלוּ הָאָנָשִׁים וַיִּרְגְּלוּ אֶת הָעִי" (ז', ב).
4. מקומה של פרשת המילה מובן לאור הקשר שלה עם הברית על נתינת הארץ (בראשית י"ז). כמו כן המצווה באה כתנאי לקיום הפסח, שאותו לא קיימו בהליכתם במדבר, ועכשיו, עם עלייתם בעשור לחודש, חזרו וקיימוהו.
5. דברים אלו שמעתי בעל פה מר' מרדכי סבתו.

הוֹבִישׁ ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶת מִי הִירְדֵן מִפְּנֵיכֶם עַד עֲבָרְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לְיָם סוּף
אֲשֶׁר הוֹבִישׁ מִפְּנֵינוּ עַד עֲבָרְנוּ" (ד', כג). להשוואה זו נידרש גם בהמשך.

אולם גם לשתי הצלעות הנוספות במשולש - כיבוש יריחו והעי מול מלחמת
סיחון ועוג, ניתן למצוא מקבילה בפסוקים. דברי ה' ליהושע לפני מלחמות יריחו
והעי מקבילים לדברים שאמר ה' למשה לפני מלחמות סיחון ועוג:

יהושע (יריחו והעי)

דברים (סיחון ועוג)

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רְאֵה הַחֲלָתִי תַת לְפָנֶיךָ אֶת וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ רְאֵה נִתְּתִי בְיָדְךָ אֶת
סִיחֹן וְאֶת אֲרָצוֹ... (ב', לא). יְרִיחוֹ וְאֶת מְלֻכָּהּ... (ו', ב).

וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי אֵל תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ
וְאֶת כָּל עַמּוֹ וְאֶת אֲרָצוֹ וְעַשִׂיתָ לוֹ
וַיֹּאמֶר ה' אֵל יְהוֹשֻׁעַ אֵל תִּירָא וְאֵל תַּחַת...
רְאֵה נִתְּתִי בְיָדְךָ אֶת מְלֻךְ הָעִי
וְאֶת עַמּוֹ וְאֶת יְרִיחוֹ וְאֶת אֲרָצוֹ
וְעַשִׂיתָ לְעֵי וּלְמֻלְכָּהּ
כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְסִיחֹן מְלֻךְ הָאֲמֹרִי... (ג', ב). כַּאֲשֶׁר עַשִׂיתָ לְיְרִיחוֹ וּלְמֻלְכָּהּ... (ח', א-ב).

הדמיון הלשוני הרב בין שני התיאורים מלמד על קשר פנימי ביניהם. היחס לשלושת
האירועים שבימי משה כאל 'חבילה' אחת בא לידי ביטוי גם בדברי רחב: "כִּי שָׁמַעְנוּ
אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי יָם סוּף מִפְּנֵיכֶם בְּצִאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וְאֲשֶׁר עַשִׂיתֶם לְשֹׁנֵי
מְלֻכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הִירְדֵן לְסִיחֹן וְלְעוֹג אֲשֶׁר הִחְרַמְתֶּם אוֹתָם" (יהושע ב', י).
הגבעונים בדברי הערמה שלהם מדברים על הנסים שעשה ה' במצרים, יחד עם שני
האירועים המאוחרים יותר: מלחמות סיחון ועוג (ט', י).⁶ שלושת האירועים האלה
מהווים יחידה המוכיחה את כוחו של הקב"ה, ומשפיעים גם על גויי הארץ. כך הדבר
גם ביחס לשלושת האירועים הנזכרים בספר יהושע. לחציית הירדן ולמלחמות יריחו
והעי הייתה השפעה מורלית קשה על תושבי ארץ כנען. ואמנם הפרקים שאחר
מלחמת העי, פרק ט' (סיפור הגבעונים) ופרקים י'-י"א (מלחמות מלכי הדרום
והצפון), פותחים ברושם שהותירו האירועים הקודמים הנזכרים. "וַיִּשְׁבִּי גִבְעוֹן שָׁמַעוּ
אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לְיְרִיחוֹ וְלָעִי" (ט', ג); "וַיְהִי כַשְׁמַע אֲדֹנָי צְדָק מְלֻךְ יְרוּשָׁלַם כִּי
לָכַד יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָעִי וַיִּחְרַמְהָ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְיְרִיחוֹ וּלְמֻלְכָּהּ כֵּן עָשָׂה לְעֵי וּלְמֻלְכָּהּ..." (י',
א); "וַיְהִי כַשְׁמַע יְבִין מְלֻךְ חֲצוֹר" (י"א, א). בפסוק האחרון לא כתוב מה שמע יבין,
ונראה כי גם פה הכוונה לכיבוש יריחו והעי, והכתוב מסתמך על מה שכבר נכתב
בראש פרק י'.

6. כדי להערים על יהושע ועל עמו מזכירים הגבעונים אירועים רחוקים יותר, כיאה לעם המגיע
מרחוק, ונמנעים להזכיר את האירועים שהשפיעו עליהם באמת, היינו, מלחמות יריחו והעי.

ומה באשר לנס חציית הירדן? מקומו לא נפקד מסדרת האירועים שהשפיעו על עמי כנען. פרק ה' פותח בדיוק בנוסח המתואר: "וַיְהִי כְשֶׁמַעַע כָּל מַלְכֵי הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן וְכָל מַלְכֵי הַכְּנַעֲנִי אֲשֶׁר עַל הַיָּם אֶת אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֶת מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עַד עֲבָרָם [עֲבָרָם קָרִי] וַיִּמַּס לְבָבָם וְלֹא הָיָה בָּם עוֹד רוּחַ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" (ה', א). לפסוק זה אין המשך באשר לתוצאות השמועה. ייתכן שזוהו פשר ההפסקה שקבעה המסורה בין השמועה ובין פרשיית הפסח והמילה, ללמדך שאין כל קשר בין השניים.⁷ אפילו הפרק הבא, פרק ו', העוסק במלחמת יריחו, אינו קשור לשמועה של מלכי כנען, הואיל ומלחמת יריחו הייתה יזומה על ידי ישראל, ואין אנו מוצאים שום השפעה של הלב הנמס של מלכי כנען על הניצחון של ישראל ביריחו. המקום הראשון שאנו מוצאים בו את פחד הגויים כגורם משפיע הוא בתחילת פרק ט', במעשה הגבעונים, שפחדם נבע בוודאי משלושת האירועים הנזכרים. אלא שמתוך השלושה מופיעים רק יריחו והעי, אך מפתיע היעדר אזכורה של חציית הירדן כגורם לחרדת הגויים. דומה שהתשובה לכך טמונה בסיפור חציית הירדן.

שלוש מטרות לחציית הירדן מופיעות בכתובים:

- א.. "הַיּוֹם הַזֶּה אֶחָל גְּדֹלֶךָ בְּעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל..." (ג', ז).
- ב. "בְּזֹאת תִּדְעוּן כִּי אֵל חַי בְּקִרְבְּכֶם וְהוֹרֵשׁ יוֹרֵשׁ מִפְּנִיכֶם אֶת הַכְּנַעֲנִי..." (ג', ז).
- ג. "לְמַעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת יְד ה' כִּי חֲזָקָה הִיא..." (ד', כד).

כדי להראות את הגשמת המטרה השלישית, ציין הכתוב את השפעת הנס על עמי כנען מיד לאחר האירוע. אמנם הביטוי המעשי של הפחד הזה מפורט רק ארבעה פרקים אחר כך, אך לצורך הדגשת ההתגשמות של הבטחת ה' מופיעה ההשפעה באופן מיידי. ההתאמה המלאה הקיימת בין תוכן הפתיחה ולשונה, מסבה את תשומת לבנו לקשר בין המקורות, ומוכיחה כי השמועה שבתחילת פרק ה', מיד לאחר נס חציית הירדן, והשמועות שבתחילת פרק ט' ובראש פרק י' ופרק י"א -

7. מסיבה זאת לא נראית לי החלוקה שהציע י' קיל בפירושו (לעיל, הערה 3, עמ' ל). לדעתו, היחידה של כיבוש הארץ מתחילה בתחילת פרק ה', והיא מחולקת לחמישה מסעות מלחמה (א. כיבוש יריחו: ה', א - ו', כו; ב. מלחמת העי: ו', כז - ח', לה; ג. הגבעונים וכניעתם: ט'; ד. כיבוש ממלכות הדרום: י'; ה. כיבוש ממלכות הצפון: י"א). קיל מבסס חלוקה זאת על הפתיחה המשותפת בלשון "שמע" בכל חמשת המסעות, ועל העובדה שבכולם מסופר על נסים שנעשו לישראל. כאמור, לדעתנו הפתיחה של פרק ה' במילים "ויהי כשמע" אינה מתייחסת לפרק ה', העוסק במצוות המילה והפסח ואינו עוסק כלל בכיבוש הארץ. הפסוק נמצא שם בגלל סמיכותו לקיום הבטחת ה' שעמי כנען יכירו בגודל ה' בעקבות נס חציית הירדן. גם הפתיחה של מלחמת העי - "ויהי ה' את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ" (ו', כז) - שונה מאוד בסגנונה מן הדפוס הקבוע הנמצא בתחילת פרקים ה', ט', ו' וי"א. בכולם כתוב שהשמועה על אודות מעשי ה' הביאה את עמי כנען לפעילות כלשהי, פעילות שבסופו של דבר סייעה בידי יהושע לכבוש את הארץ.

מצטרפות זו לזו. בפרק ה' השמועה מתייחסת לחציית הירדן, והיא שגרמה לפחד כללי של האמורי. בכותרת פרק ט' לא כתוב מה שמועה שמעו כל המלכים, ורק תוצאות השמועה כתובות: התקבצות עמי כנען למלחמה עם יהושע. כותרת זו היא מעין כלל לפרטים המופיעים בפרק י' (שמועת מלכי הדרום) ובפרק י"א (שמועת מלכי הצפון), ובפרק י' מפורש כי השמועה היא שמועת מלחמות יריחו והעי. רק ביחס לגבעונים פעלה השמועה בכיוון אחר: הם אינם באים להילחם עם ישראל אלא משלימים עמם. משום כך פותח סיפורם בפתיחה של ניגוד "וַיִּשְׁבִּי גִבְעוֹן שָׁמְעוּ... וַיַּעֲשׂוּ גַם הֵמָּה בְּעֶרְמָה" (ט', ג).

רק התקבצותם של עמי כנען כקואליציה - תחילה העמים הדרומיים ואחר כך הצפוניים - אפשרה ליהושע להתמודד מולם כחזית אחת. אילו היה על יהושע להתמודד מול שלושים ואחת ערים מוקפות חומה, הוא היה זקוק בכל פעם לנס מעין נפילת החומות ביריחו, או לכל הפחות להטעיה באמצעות מארב, שבמשך הזמן פג תוקפה.⁸

לדעתנו, תיאור המלחמות בפרקים ה'-ח' אינו קשור באופן ישיר לסיפור כיבוש הארץ. יש לראות את תיאור המלחמות הללו כתיאור שמטרתו להראות את יד ה' המתגלית על עם ישראל המונהג בידי יהושע. במלחמות אלו יש חזרה של מעשי יהושע על מעשי משה, והכול כדי להכין את הקרקע לכיבוש הארץ במלחמות המתוארות מפרק י' ואילך.

ב. פרשת מעמד הברכה והקללה (ח', ל-לח)

המצווה לקיים את מעמד הברכה והקללה מופיעה באריכות בספר דברים: "וְהָיָה בַיּוֹם אֲשֶׁר תַּעֲבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ וְהִקַּמְתָּ לְךָ אֲבָנִים גְּדֹלוֹת וְשָׂדֶת אֶתֶם בְּשִׂיד" (דברים כ"ז, ב). שם גם מופיעה הסיבה לקיום המעמד: "לְמַעַן אֲשֶׁר תָּבֵא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיךָ נָתַן לְךָ אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ" (שם, ג). במעמד זה חוזרים ישראל ומחזקים את הברית בין הקב"ה לעם ישראל. יש בה מעין התניה בין התנהגות תקינה של עם ישראל ובין זכותו להישאר בארץ. ברית זו עמדה כחרב חדה המונחת על צווארו של עם ישראל לכל אורך תקופת הבית הראשון והיא נזכרת פעמים רבות בתנ"ך, החל בפרשות העוסקות בהכנה לכניסה לארץ בתורה, וכלה בסיפורי המקרא בשלהי תקופת הבית ועד לחורבן.⁹ הסיבה הנזכרת מסבירה גם מדוע מצווה התורה לקיים את הטקס מיד

8. ראה גם: יחידת הבקיות בבחינת הברות בתנ"ך - מדרך ללומד, אלון שבות התשנ"ג, עמ' 31.

9. למשל: שמות כ' - הברית בהר סיני נמצאת בסמוך להבטחת הארץ; ויקרא כ'; ובהתייחסות רחבה בספר דברים, בפרקים כ"ז-ל"ב, ברית מואב חוזרת על הברית שכרת אתם בחורב,

אחרי מעבר הירדן אל הארץ. עם ישראל חייב לקבל עליו את הברית, כדי שיהיה ראוי לכבוש את הארץ ולשבת בה. הברית מהווה תנאי בסיסי לכיבוש הארץ. מקומה של פרשת הברכה והקללה בפרק ח', רחוק מאוד מתיאור יום הכניסה לארץ, עומד לכאורה בניגוד לתפיסה זו. רבים הפירושים שנאמרו כדי ליישב בעיה זו, שכאמור נובעת מעצם הגדרת המצווה, וכבר חז"ל נחלקו בעניין. לדעתנו, מעמד הברכה נועד לשמש הקדמה לכיבוש הארץ. מעמד זה מהווה מעין תנאי להצלחת כיבוש הארץ ולזכותו של העם לשבת בארצו. מסיבה זו נקבע מקומו לאחר היחידה הספרותית שאנו רואים בה הקדמה הבאה לתאר השגחה אלוהית לקראת כיבוש הארץ, ובסמוך למלחמות הכיבוש. אין בזה תשובה לשאלה מתי היה המעמד מן הבחינה ההיסטורית. ייתכן בהחלט שהיה קודם לכן, דבר המתיישב אולי עם הפתיחה "אז יבנה יהושע", וכדברי חז"ל:

בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום: עברו ישראל את הירדן, ובאו להר גריזים ולהר עיבל יתר מששים מיל (בבלי סוטה לו ע"א).¹⁰

את הדעה הזאת סיכם רד"ק בפירושו ליהושע ח', ל:

אז יבנה - אז כשעברו ישראל את הירדן ואין מוקדם ומאוחר בתורה כי כן כתיב בספ' תורת משה והיה ביום אשר תעברו את הירדן וגו' והקמות לך אבנים גדולות ושדת אותם בשיד ובנית שם מזבח וגו' ואז הותרו הבמות כל זמן שהיו בגלגל וכן אמרו רבותינו ז"ל בו ביום עברו את הירדן ובאו להר גריזים ולהר עיבל והביאו את האבנים ושדום בשיד וכתבו עליהם את כל דברי התורה ובנו מזבח והעלו עולות ושלמים ואכלו ושתו ושמחו וברכו וקלסו וקפלו את האבנים ולנו.

אולם כידוע, הכלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה" איננו מסביר את סיבת איחור המוקדם והקדמת המאוחר, וכמדומני שסיבת האיחור כאן באה לציין, כאמור לעיל, שפרשת הברכה והקללה באה לפני יחידת כיבוש הארץ, בסוף היחידה המהווה תיאור של ההשגחה האלוהית שלקראת הכיבוש. אולם נדמה שאין די בכך כדי להסביר את קטיעת רצף האירועים באופן כל כך מלאכותי באמצע סיפור כיבוש הארץ. להלן אנסה להציג באמצעות בחינה ספרותית הוכחה נוספת לאמתות חלוקה זאת.

(דברים כ"ח, ט). נראה שזוהי גם הברית שיאשיהו מחדש, לאחר מציאת ספר התורה (מל"א כ"ב-כ"ג). יאשיהו מתעורר לחדש את הברית בעקבות דברי חולדה הנביאה על אי-קיום הברית, ונבואת הפורענות שתבוא בעקבותיה.
10. ואילו בירושלמי מובאת דעתו של רבי ישמעאל, שהמעמד התקיים בסוף כיבוש הארץ: "וכדברי ישמעאל, דרבי ישמעאל אמר: כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ארבע עשרה שנה נאמרו: שבע שכיבשו ושבע שחילקו ודכוותה לא נאמרו ברכות וקללות אלא לאחר ארבע עשרה שנה" (ירושלמי סוטה כא ע"ג).

ג. חציית הירדן - המסגרת הספרותית

סיפור נס חציית הירדן מתואר במקרא באריכות רבה. שני פרקים מתארים בהרחבה את ההתרחשויות, תוך חזרות רבות הנראות ממבט ראשון ככפילות שלא לצורך. הסיפור מתחיל בהתקדמות הכוהנים נושאי הארון אל עבר הירדן. נגיעת כפות רגליהם של הכוהנים במי הירדן גורמת להיעצרות המים הבאים מצפון ולעמידתם. הכוהנים נשארים עומדים בתוך הירדן עד למעבר כל ישראל את הירדן. במקביל לוקחים שנים עשר אנשים מישראל את שתיים עשרה האבנים מתוך הירדן. לאחר מעבר העם, עולים הכוהנים מן הירדן והמים חוזרים למסלולם. באופן מפתיע, למרות התיאור הארוך, דווקא הנס עצמו, נס עמידת המים, מתואר בפסוק אחד (ג', ז). גם מעבר העם מתואר בצורה חטופה למדי: "וְהָעָם עָבְרוּ נֶגֶד יְרִיחוֹ" (שם), "וְכָל יִשְׂרָאֵל עֹבְרִים בְּחַרְבָּה עַד אֲשֶׁר תָּמוּ כָּל הַגּוֹי לְעֵבֶר אֶת הַיַּרְדֵּן" (שם, ז). אמנם, בהמשך נזכר מעבר העם מספר פעמים, אולם גם שם התיאור חלקי.¹¹

התיאור הנרחב מתייחס בעיקר לשלושה עניינים:

- א. התקדמות הכוהנים עד נגיעת כפות רגליהם במי הירדן, ועמידתם בו (ג', ז-ז);
- ב. לקיחת האבנים מתוך הירדן אל עבר הגלגל (ד', א-ח);
- ג. יציאת הכוהנים מן הירדן (ד', טו-יח).

שלושת העניינים האלה מסודרים בסדר כרונולוגי, ראשון ראשון ואחרון אחרון. אלא שבמהלך תיאורם יש כמה חריגות, שכבר עמדו עליהן הפרשנים:

א. בפרק ג' פס' יב אומר יהושע: "וְעַתָּה קְחוּ לָכֶם שְׁנֵי עֶשֶׂר אִישׁ מִשְׁבְּטֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְשֶׁבֶט". פסוק זה נמצא ממש באמצע דברי יהושע, המתארים את אשר עתיד לקרות עם הגעת הכוהנים לירדן. עניינו של פסוק זה נראה מנותק מן ההמשך. אין לו המשך מייד, היינו לא כתוב מה יש לעשות באנשים אלו. הקושיה החזקה מכול ביחס לפסוק זה היא שיהושע אומר אותו לעם עוד קודם ציווי ה' להכין את האנשים, המופיע רק בפרק ד' פס' ב ואילך.

ב. בעיה דומה מצויה בהמשך. בפרק ד' פס' יא מסתיים בבירור סיפור המעבר של כל ישראל, כולל הכוהנים נושאי הארון - "וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּם כָּל הָעָם לְעֵבֶר וַיַּעֲבֹר אַרְוֹן ה' וְהַכֹּהֲנִים לִפְנֵי הָעָם". המקרא עובר לדבר על קיום המחויבות של שניים וחצי השבטים לעבור חלוצים לפני העם, ועל גדולתו של יהושע בעיני ישראל בעקבות המעבר. בשלב זה לא עולה על הדעת שהמקרא משאיר ספיחים מסיפור חציית הירדן. אולם בפסוקים הבאים מצווה ה' לצוות את הכוהנים לעלות מן הירדן. אז מתוארות עלייתם וחזרת הירדן למסלולו. גם כאן מופיעים הדברים

11. ראה, דרך משל, ד', י.

בבחינת 'אין מוקדם ומאוחר במקרא'. צו ה' והצו של יהושע מופיעים לאחר שכבר שמענו בפועל על עליית הכוהנים מן הירדן.

מה פשרן של שתי החריגות האלה? האם יש סיבה לכך שהמאורעות מתוארים יותר מפעם אחת? ההתמודדות עם קשיים אלו אינה מטרתו העיקרית של מאמרנו. אולם אפשר שלאחר הבחינה הכללית של סיפור חציית הירדן, תוך הדגשת המבנה הספרותי שלו, יינתן פיתרון גם להן.

כאמור, במהלך הפרקים ישנם שלושה עניינים שאליהם יש התייחסות נרחבת. למעשה נראה שבכל אחד מהם מצויה חזרה משולשת בנוסחה קבועה: א. ציווי ה' ליהושע; ב. ציווי יהושע לעם או לנוגעים בדבר; ג. הביצוע.

אם נתאר זאת בתרשים יראה סדר הסיפור כך:

חריגות	תוכן	
יב צו יהושע להכין שנים עשר איש	ג, ז-ח צו ה' ליהושע	ירידת הכוהנים לירדן
	ט-יג צו יהושע לעם	
	יד-יז ביצוע - ירידת הכוהנים לירדן	
יא עלייה מהירדן	ד, ב-ג צו ה' ליהושע	לקיחת אבנים מהירדן
	ד-ז צו יהושע לשנים עשר האנשים	
	ח-יג ביצוע - לקיחת שנים עשר אבנים	
	טו-טז צו ה' ליהושע	עליית הכוהנים מהירדן
	יז צו יהושע לכוהנים	
	יח-כ ביצוע - עלייה מהירדן	

אם כן, יש כאן מבנה מסודר החוזר על עצמו שלוש פעמים במתכונת של 'שלוש של שלוש'. מצורת הסיפור ברור, שלמקרא חשוב היה להביא את שלושת השלבים לפי סדר כרונולוגי הגיוני. במתכונת ספרותית זו צו של ה' בא קודם לכל שלב מעשי; אחר כך נאמר הציווי מפי יהושע, ורק לבסוף מתואר ביצועו: בשלב הראשון בידי הכוהנים, בשלב השני בידי שנים עשר האנשים, ובשלב האחרון שוב בידי הכוהנים שעלו מן הירדן.¹²

12. אף לא באחת מהפעמים פנו ה' ויהושע אל עם ישראל, ואל עניין זה נחזור לקמן.

מתכונת זו מבארת את הצורך בחריגות. ברור שאת שנים עשר האנשים שעתידיים לקחת את האבנים היה צריך יהושע לבחור מראש, לפני הירידה לירדן; שהרי תוך כדי מעבר הירדן לא היה סיפק בידי יהושע לחפש אנשים מתאימים למשימה זו. ברור אם כן, שגם מן ההיבט הכרונולוגי צו ה' ליהושע לבחור את האנשים קדם לירידה לירדן. אך מכיוון שלקחת האבנים הייתה רק לאחר עמידת מי הירדן, דהיינו לאחר השלב הראשון, שלב ירידת הכוהנים למים, שהוא שלב חשוב על פי הצרכים הנבואיים של הסיפור כמזכרת לדורות, נוצר הפיצול המחויב. המקרא שמר על המתכונת הספרותית של צו ה' להכין אנשים שיקחו את האבנים מהירדן, ולאחריה העמיד את צו יהושע. אלא שכאן פיצל המקרא בצורה מעניינת בין שני חלקי הצו, היינו, בין הכנת האנשים (ג', יב), ובין תיאור התכלית שלשמה נבחרו: לקחת אבנים מן הירדן (ד', ג). הביצוע נמצא במקומו הטבעי בפרק ד', ח. בצורה זו שילב המקרא בין הצרכים הספרותיים ובין הצורך להישאר נאמן עד כמה שאפשר למסגרת הכרונולוגית. אילולא המסגרת הספרותית הנ"ל היה המקרא ממשיך לאחר הפסוק "וַיְהִי כַאֲשֶׁר תָּמוּ כָּל הַגּוֹי לְעֵבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן" (ד', א) בפסוק: "וַיִּקְרָא יְהוֹשֻׁעַ אֶל שְׁנַיִם הָעֹשֶׂר אִישׁ אֶשֶׁר הָכִין מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד מִשְׁבֹּט" (ד', ד). כך אכן מפרש רד"ק (ד', א): "וכן ויקרא יהושע דבק עם ויהי כאשר תמו כל הגוי לעבור את הירדן". לא מן הנמנע שההפסקה של הפרשה באמצע פסוק א מכוונת לרעיון זה.¹³

על פי אותה גישה ניתן לפתור גם את החריגה השנייה מסדר האירועים. בשלב השני, העוסק בלקיחת האבנים מתוך הירדן, בא גם תיאור של עליית כל העם מתוך הירדן, כולל הארון ונושאייו. לאחר סיום השלב השני חוזר המקרא לתאר את עליית הכוהנים מהירדן על פי המתכונת הקבועה: צו ה' ליהושע, אחר כך צו יהושע לכוהנים ולבסוף הביצוע. שוב ניכר כאן קונפליקט בין הצרכים הספרותיים ובין המציאות. את האבנים שלקחו מתוך הירדן צריכים היו להניח במקום מלונם בגלגל. אי אפשר לסיים את השלב השני, העוסק במשמעות הנס המונצח על ידי האבנים, בלי לתאר את גמר העלייה של ישראל מהירדן. אולם יחד עם זאת ביקש המקרא גם לשמור על המסגרת הספרותית. המקרא מקפיד לשמור על סידור השלבים על פי זמנם במציאות בהתאם לצורה הספרותית המוסכמת, ולכן חזר על כל התיאור במקומו (ד', טו-יח).

כאמור, אפשר שאין בפתרון זה מענה לכל הקשיים בפרק.¹⁴ אף על פי כן, נראה

13. אם כי ייתכן שהסיבה לכך היא הדיבור המופיע באמצע הפסוק "וַיִּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ". ראה י' עופר, 'מענייני המסורה - סימון הפרשיות', מגדים ב, תשמ"ז, עמ' 91-104.

14. בפרק קשיים אחרים שאין זה המקום לפורטם ולתרגם, כגון מדוע היה צורך להכניס את סיפור עליית שניים וחצי השבטים כחלוצים לפני העם בסיום השלב השני; מה תכלית הנחת שתים עשרה האבנים בתוך הירדן והיכן מופיע הצו לקיים מצווה זו.

שאי אפשר להתכחש למבנה הספרותי המשולש שקיים בסיפור זה. הוא חורג מהדרך הרגילה של התיאור המקראי, אשר לפיה אין לחזור על פרטי כל אירוע כמה פעמים.

מדוע בחר המקרא להאריך באלו, ולא הפליג למשל בתיאור הנס, בעמידת מי הירדן? אפשר שהסיבה קשורה בטיב הנס. כבר התייחסתי לעיל לקשר שבין חציית הירדן ובין קריעת ים סוף. כאמור הקשר ענייני, וגם נזכר במפורש בפסוקים כמובא לעיל. יחד עם זאת נדמה שרוב ההבדל בין שני האירועים. קריעת ים סוף הייתה מעשה רב משמעות של שבירת חוקי הטבע. מסיבה זאת מאריכה התורה בתיאור קריעת הים, בתיאור מעבר עם ישראל (הפסוק: "וַיְבַיֵּי יִשְׂרָאֵל הֵלְכוּ בַיַּבְשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם" מופיע שלוש פעמים בפרשת קריעת ים סוף), ובתיאור טביעת המצרים במים. לעומת זאת, התיאור המתייחס לנס חציית הירדן ולמעבר ישראל בו מועט ביותר בהיקפו ביחס לתיאור החלקים הטקסיים שמסביב לנס: ירידת הכוהנים לירדן, לקיחת האבנים ועליית הכוהנים ליבשה. נראה כי הסיבה לכך היא שהירדן הוא נחל שבחלק מהשנה זרימתו חלשה מאוד. אנו יודעים על מקרים במקרא שבהם עברו אנשים מן הצד האחד של הירדן אל צדו השני דרך מעברות הירדן מבלי שנזקקו לנס.¹⁵ חייבים אף לזכור שלא היה שום גורם שדחק בישראל לעבור את הירדן כפי שהיה בקריעת ים סוף, שהרי איש לא רדף אחריהם. מסיבה זאת חשוב למקרא לציין שמעבר הירדן היה בחודש ניסן, בראשית האביב, כשזרימת הירדן במלוא עצמתה "וַהֲיִרְדֵן מְלֵא עַל כָּל גְּדוֹתָיו כֹּל יְמֵי קִצִּיר" (ג', טו). ייתכן שמסיבה זאת גם עמדו מי הירדן "הַרְחֵק מֵאֵד בָּאֵד [מֵאֵדָם קִרִי] הָעִיר אֲשֶׁר מֵצֵד צָרְתָן..." (ג', טז). לדעת חלק מהמפרשים מקום עצירת המים היה רחוק מאוד מהמקום שבו חצו ישראל את הירדן, בכדי להגביר את רושם הנס.¹⁶ אף על פי כן הבלית המקרא דווקא את ירידת הכוהנים למים ואת נגיעת כף רגלם, והדגיש את לקיחת האבנים מתוך הירדן, וחזר והעיד על עליית הכוהנים מהירדן. ללמדך שלא קריעת הירדן היא החשובה אלא העובדה שהכוהנים נושאי הארון נוגעים במי הירדן ועוצרים את זרימתם. עמידת הכוהנים בתוך הירדן ולקיחת אבנים מתוכו כדי להעמידן לדורות, חשובות לאין ערוך אפילו מהעובדה הפשוטה שעם ישראל עובר בתוך החרבה. תיאור הנס בפרקים אלו יוצר את הרושם שהירדן נחצה לשניים כדי להותיר רושם מיידי על עמי כנען, וכדי להותיר רושם לדורות על מעשי ה' בכניסה לארץ, ולא רק כדי שישאלו יעברו בתוכו.

תפיסה זאת תואמת לדעתי את הבנת הנס במקרא. כך, למשל, מכות מצרים לא נועדו רק כדי להוציא את ישראל ממצרים, שהרי אם כן, לא היה מכביד ה' את לב פרעה. גם בקריעת ים סוף מכביד ה' את לב פרעה כדי ללמדו את גודל יד ה'. הנס יש

15. ראה למשל: שופטים ג', כח; י"ב, ה.

16. רעיון זה שמעתי מר' דוד נתיב. ועיין עוד בפירושו של י' קיל (לעיל הערה 3) על פרשה זו.

בו התגלות אלוהית בעלת משמעות רוחנית, מיידית או רחוקת טווח. בזה עיקר חשיבותו, ולא בפתרונות שהוא מציע לבעיות קיומיות של עם ישראל.

ד. המבנה המשולש במלחמת יריחו ובמלחמת העי

כאמור לעיל, מעבר הירדן הוא הראשון מבין שלושה אירועים שיש לראותם כיחידה ספרותית אחת. עמדתי על כך מתוך השוואתם לשלושה אירועים דומים שאירעו בימי משה, על יסוד הכתוב הקובע ששלושתם היו גורם משפיע על מלכי כנען בפרקים ט"ו-י"א, וכן מכך שכולם מפורטים קודם למעמד הברכה והקללה. כדי להשלים את התמונה, יש לבחון את המסגרת הספרותית בשני האירועים הנוספים במערכת משולשת זו - מלחמת יריחו ומלחמת העי, ולהשוותם למה שהצענו בפרשיית חציית הירדן.

מלחמת יריחו. גם במלחמת יריחו ציווי ה' ליהושע מפורט למדי. בציווי מפורט כל המהלך שבו ישראל מקיפים את העיר בששת הימים וביום השביעי עד לנפילת החומה. ציווי יהושע לעם במלחמה זו אינו מופיע בצורה סדורה, אלא מובא למקוטעין ובצמוד לאירועים. מעניין לציין שיהושע אינו מציין בדבריו את מה שצפוי לקרות ביום השביעי, נפילת החומה, אלא רק: "וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל הָעָם הַרְיֵעוּ כִּי נָתַן ה' לְכֶם אֶת הָעִיר" (ו', טז). ייתכן שהייתה כוונה חינוכית מאחורי דבריו. מכל מקום, המבנה המשולש נשמר גם במלחמה זו.

מלחמת העי. בפרק ז', המתאר את מלחמת העי הראשונה, אין אנו מוצאים את המבנה הספרותי המשולש שאפיין את שני האירועים הקודמים של היחידה. לאמתו של דבר, אילו היינו מוצאים אותו היה הדבר מפתיע. פרק ז' מתאר את מלחמת העי לאחר חטא עכן. למלחמה זו יצאו ישראל מבלי ששאלו בעצת ה', והפסידו בה כעונש על חטאו של עכן. אולם בפרק ח', לאחר תיקון החטא, מצווה ה': "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ אֵל תִּירָא וְאֵל תַּחַת קַח עִמָּךְ אֶת כָּל עַם הַמִּלְחָמָה וְקוּם עִלָּה הָעִיר רְאֵה נִתְּתִי בְיָדְךָ אֶת מִלְחָמָה הָעִיר וְאֶת עָמּוֹ וְאֶת עִירוֹ וְאֶת אֶרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לָעִיר וְלַמֶּלֶכָה כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לִירִיחוֹ וְלַמֶּלֶכָה רַק שְׁלָלָהּ וּבְהִמָּתָה תִּבְזֹז לְכֶם שֵׁים לְךָ אֲרֵב לְעִיר מֵאֲחֵרֶיהָ" (ח', א-ב). הקב"ה פותח בדברי עידוד וחיזוק ובהדרכה כללית ופרטית. כדוגמת שני האירועים הקודמים, גם כאן מורה ה' ליהושע את הדרך לנהל את המלחמה. יהושע מעביר צו זה לעם: "וַיֵּצֵאוּ אֹתָם לְאָמֹר רְאוּ אֵתְּם אֲרֵבִים לְעִיר מֵאֲחֵרֵי הָעִיר..." (שם, ד). לאחר מכן מגיע הביצוע על פי המתכונת הזאת. במבט ראשון נראה כי במלחמה זו, בניגוד לאירועים הקודמים, הציווי של ה' מנותק מהמהלך הנסי ויש בו הדרכה

צבאית טקטית.¹⁷ אולם אם נעיין היטב נגלה שהקב"ה היה מעורב בשלבי תכנון מלחמה זו אף בהמשך: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יְהוֹשֻׁעַ נָטָה בְּכִידוֹן אֲשֶׁר בְּיָדְךָ אֶל הָעַי כִּי בְיָדְךָ אֶתְנַנֶּה וַיֵּט יְהוֹשֻׁעַ בְּכִידוֹן אֲשֶׁר בְּיָדוֹ אֶל הָעִיר" (ח', יח). אמנם הרמת הכידון הייתה לצורך צבאי טקטי, שהרי כך כתוב במפורש בהמשך: "וְהָאוֹרֵב קָם מִהָרָה מִמְּקוֹמוֹ וַיְרוּצוּ כְּנִטוֹת יָדוֹ" (שם, יט). אולם מדוע צריך היה ה' לצוות את יהושע על כך? האם מנהיג בעל ניסיון צבאי עשיר כיהושע צריך היה הדרכה כה מפורטת כיצד לנהל מארב? נוסף לכך, מה הקשר בין הציווי על הרמת היד ובין ההבטחה "כִּי בְיָדְךָ אֶתְנַנֶּה"? נדמה שהתשובה מצויה בהמשך: "וַיְהוֹשֻׁעַ לֹא הָשִׁיב יָדוֹ אֲשֶׁר נָטָה בְּכִידוֹן עַד אֲשֶׁר הִחָרִים אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל הָעַי" (ח', כו). אם הטיית הכידון נועדה לצרכים טקטיים, כדי לסמן לאורבים, מה טעם צריך יהושע להחזיק את ידיו זמן רב? נדמה שמוכרחים לראות את מעשה יהושע כמעשה סמלי על פי ציווי ה', לאות כי ה' עם ישראל, מעין ידיו של משה במלחמת עמלק. מכאן שמלחמה זו, על אף היותה מלחמה טבעית, הייתה בה מעורבות נסית גדולה. אפשר כי בדומה למעבר הירדן, הצורה הספרותית הייחודית מעידה על כך.

מכאן ואילך אי אפשר למצוא את המתכונת הספרותית הנ"ל. היזמה למלחמת הדרום והצפון הייתה בידי האויב, וגם מהלכים נסיים שהיו בהם, שבוודאי היו בעצמה רבה, היו על פי יזמת יהושע: "וַיֹּאמֶר לְעִינֵי יִשְׂרָאֵל שָׁמַשׁ בְּגִבְעוֹן דּוֹם וַיִּרַח בְּעַמְקֵי אֵילוֹן" (י', יב), וכן: "וְלֹא הָיָה כִּיֹּם הָהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לְשָׁמַע ה' בְּקוֹל אִישׁ" (י', יד). כמה מן הנסים אירעו בלא כל הודעה מראש, כגון הורדת האבנים משמים במעלה בית חורון. מכל מקום אנו מקבלים את הרושם שאין מדובר בתכנית אלוהית מפורטת שאליה יש להתכונן מראש.

ה. פרשיות המשכן והמבוא לכיבוש הארץ בספר יהושע

חזרה משולשת מעין זו אינה מצויה לעניות דעתי במקרא, אלא במקום אחד, ובאופן רחב ביותר: בפרשיות המשכן בספר שמות. שם אנו מוצאים תיאורים מפורטים

17. המהלך הצבאי של כיבוש הארץ מתאפיין במעבר הדרגתי מנס לטבע. עמדו על כך רבותיי (מדריך ללומד [לעיל, הערה 8], עמ' 31), וכך הציגו את ההדרגה: ביריחו - נפילת החומות הייתה בדרך נס; במלחמת העי - התכנון היה בדבר ה' ואילו הביצוע צבאי-טבעי; במלחמת הדרום - הנס סייע רק בשלב המרדף וההכרעה, בעוד שהמלחמה נפתחה במהלך טבעי; ואילו מלחמת הצפון הייתה כולה טבעית. לעניות דעתי, ההדרגתיות המוצעת כאן במעבר ממלחמת העי למלחמת הדרום נראית מאולצת מעט. הנסים במלחמת הדרום היו בעלי עצמה רבה ובעלי משמעות מרכזית במלחמה ("וְלֹא הָיָה כִּיֹּם הָהוּא לְפָנָיו וְאַחֲרָיו לְשָׁמַע ה' בְּקוֹל אִישׁ" - י', יד), ועל כן מעורבות ה' במלחמה זו אינה נופלת מן המעורבות של ה' במלחמת העי, אם נגדיר את ביצוע הקרב כ"צבאי טבעי". על פי הסברנו בסמוך גם הביצוע במלחמת העי היה כרוך בנס, וההדרגתיות בכיבוש הארץ מובנת טוב יותר.

ביותר של החומרים ושל המידות של כלי המשכן. כשאנו בוחנים היטב את סיבת הפירוט הרב, אנו מגלים שהתורה חוזרת על פרטי הבניין במתכונת דומה לזו שמצאנו במאמרנו זה: א. צו ה' למשה לבנות את המשכן וכליו (שמות כ"ה-ל"א); ב. צו משה לכל עדת ישראל (ל"ה, א - ל"ו, ז); ג. ביצוע - בניית המשכן וכליו (ל"ו, ח - ל"ט).

כשמסתיים התיאור המפורט של הביצוע, מסכמת התורה בפסוק שבוודאי היה מספיק להבהרת הנכונות לבצע את מצוות ה' ומשה: "כָּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הָעֲבֹדָה. וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוּ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כֵּן עָשׂוּ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה" (ל"ט, מב-מג).

מפרשיות אחרות בתורה, המתוארות אף הן בפירוט יחסי, אנחנו יכולים ללמוד שהתורה מסתפקת באמירות מסכמות מעין אלו. כך למשל ביחס למצוות קרבן פסח. ציווי ה' להכנת קרבן הפסח מופיע בפירוט רב בשמות י"ב, א-כ (כולל פסח דורות), לאחריו מגיע צו משה לישראל בפירוט מצומצם יותר. והביצוע מסוכם בפסוק אחד ממצה: "וַיֵּלְכוּ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן כֵּן עָשׂוּ" (שמות י"ב, כח).

אם כן, את אשר מצאנו במצוות הקמת המשכן בספר שמות, מצאנו במבוא לכיבוש הארץ בספר יהושע: תיאור נרחב וחזרות מתוכננות. איננו מתכוונים לדרוש את הקשר בין שני עניינים אלו, אלא לציין את העובדה שרצה הקב"ה להדגישם ולא לקמץ בתיאור יישומם, ובכך להעניק להם מקום של כבוד בתוך תיאורי התגלות ה' לישראל ולעולם. פרשת חציית הירדן, הפותחת את סיפור ההכנות לכיבוש הארץ, מהווה שלב מרכזי וחשוב במהלך זה, בהיותה מחולקת בעצמה לשלושה חלקים. נדמה שחשיבותה ברושם שהותירה על עם ישראל באמונתו בה' באופן מייד, בפחד שהביאה על עמי כנען, ובידיעת הנס לדורות. חשיבות זו באה לידי ביטוי בפסוקים הבאים, הקרובים לנוסח 'ארבעה בנים' המופיע ביחס ליציאת מצרים: "וַיֹּאמֶר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אֲשֶׁר יִשְׁאֲלוּן בְּנֵיכֶם מִחַר אֵת אַבֹּתֶם לֵאמֹר מָה הָאֲבִיבִים הָאֵלֶּה. וְהוֹדַעְתֶּם אֶת בְּנֵיכֶם לֵאמֹר בִּיבְשָׁה עֲבַר יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה. אֲשֶׁר הוֹבִישׁ ה' אֱלֹהֵיכֶם אֶת מִי הַיַּרְדֵּן מִפְּנֵיכֶם עַד עַבְרַתְכֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה ה' אֱלֹהֵיכֶם לִים סוּף אֲשֶׁר הוֹבִישׁ מִפְּנֵינוּ עַד עַבְרָנוּ. לְמַעַן יָדַעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ אֶת יַד ה' כִּי חֲזָקָה הִיא לְמַעַן יֵרָאֶתְם אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם כָּל הַיָּמִים" (ד', כא-כד). פרשת חציית הירדן היא הניסיון הציבורי הראשון של יהושע בהנהגת העם. הקב"ה מחזקו בתמיכה רוחנית רחבה, הבאה לידי ביטוי מלא כלפי כל חלקי האומה: הכוהנים נושאי הארון ושנים עשר אנשים המייצגים את השבטים. שנים עשר אנשים אלו מניחים אבנים שיניצחו לדורות את ישועת ה' ואת המעשה הראשון שעשה יהושע בארץ ישראל.

תרשים מסכם של המסגרת הספרותית של יחידת המבוא (יהושע א'-ח')

* הקדמה לספר, הכנה למעבר הירדן (פרק א').

* שליחת מרגלים ליריחו (פרק ב').

א. חציית הירדן (פרקים ג'-ד')

יב צו יהושע להכין שנים עשר איש	ג', ז-ח צו ה' ליהושע	ירידת הכוהנים לירדן
	ט-יג צו יהושע לעם	
	יד-יז ביצוע - ירידת הכוהנים לירדן	
יא עלייה מהירדן	ד', ב-ג צו ה' ליהושע	לקיחת אבנים מהירדן
	ז-ז צו יהושע לשנים עשר האנשים	
	ח-יג ביצוע - לקיחת שנים עשר אבנים	
	טו-טז צו ה' ליהושע	עליית הכוהנים מהירדן
	יז צו יהושע לכוהנים	
	יח-כ ביצוע - עלייה מהירדן	

* פסח ומילה (פרק ה').

ב. מלחמת יריחו (פרק ו')

הקפת העיר	ב-ה צו ה' ליהושע
	ו-ז צו יהושע לכוהנים ולעם
	ח-כה ביצוע - הקפת העיר

* כישלון במלחמת העי (פרק ז').

ג. מלחמת העי (השנייה) (פרק ח')

מארב	א-ב צו ה' ליהושע
	ד-ח צו יהושע לאורבים
	ט-כד ביצוע - מארב

מעמד הברכה והקללה (ח', ל-לח)